

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

“การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคล สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชน ได้อย่างครบถ้วนล้นพองเหมาะสมกันทุก ๆ ด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองที่มี คุณภาพซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศไว้ และพัฒนาให้ก้าวหน้า ต่อไปได้โดยตลอด” พระบรมราชโองการพระราชทานแก่ครูและนักเรียน ที่ได้รับพระราชทาน รางวัลฯ ในวันที่ 27 กรกฎาคม 2524 (กรมวิชาการ, 2535, หน้า 12) สอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ซึ่งมีหลักการ สำคัญคือ “ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาค้นหาให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะมีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรม ภายใต้วิสัยทัศน์มุ่งพัฒนา ผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในสังคม ของแผนพัฒนา การศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีกรอบยุทธศาสตร์ในการพัฒนา 6 ยุทธศาสตร์ คือ 1) พัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ที่มุ่งหวังให้คนไทยมีคุณธรรมจริยธรรม มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศ 2) ผลิต พัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ที่มุ่งหวังให้มีการผลิตครูได้สอดคล้องกับ ความต้องการในการจัดการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท และมีสมรรถนะตามมาตรฐาน วิชาชีพ สามารถใช้ศักยภาพในการสอนได้อย่างเต็มที่ 3) ผลิตและพัฒนากำลังคน รวมทั้ง งานวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการของการพัฒนาประเทศ ที่มุ่งหวังให้กำลังคนได้รับการ ผลิตและพัฒนาเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของประเทศ และมีองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม สนับสนุนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน 4) ขยายโอกาสการเข้าถึง บริการทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ที่มุ่งหวังให้บริการ การศึกษาแก่ผู้เรียนทุกกลุ่มทุกวัยในระดับที่เหมาะสมกับสภาพบริบทและสภาพพื้นที่

5) ส่งเสริม และพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา ที่มุ่งหวังให้คนไทยได้รับโอกาสในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 6) พัฒนาระบบบริหารจัดการ และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ที่มุ่งหวังให้มีการใช้ทรัพยากรทั้งด้านงบประมาณและบุคลากรได้อย่างคุ้มค่า ไม่เกิดการสูญเปล่า และมีความคล่องตัว

การที่จะพัฒนาประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ให้เกิดขึ้นในอนาคตนั้น จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ให้เข้มแข็ง และมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อนกระบวนการการพัฒนาทั้งในระยะกลางและระยะยาว โดยเฉพาะ “การพัฒนาคน” ให้มีการเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีสิ่งที่สำคัญที่สุดคือทักษะการเรียนรู้ และการเสริมสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของคน โดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มาประยุกต์ใช้ ทั้งในเชิงระบบและโครงสร้างของสังคมไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น การศึกษาจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา การคิดและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ นั้นต้องอาศัยมนุษย์เป็นศูนย์กลางของการผลิต การเพิ่มศักยภาพของมนุษย์จึงเป็นหนทางนำไปสู่การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ครูจึงเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการขับเคลื่อนการศึกษา กล่าวคือ ครูนอกจากจะสอนคนให้มีความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการต่าง ๆ แล้ว ครูจึงจะต้องรับบทบาทในการพัฒนาประเทศชาติในด้านต่าง ๆ ด้วย จึงเป็นสิ่งท้าทายอย่างยิ่งสำหรับครูในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน และครูจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานหรือดำเนินกิจกรรมในวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการของหน่วยการศึกษา ตั้งแต่โรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551)

ผู้มาเป็นบุคคลสำคัญที่จะสร้างพลังขับเคลื่อนองค์กรและสังคมสู่การเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่ที่มีลักษณะเป็นพลวัต มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นทุกองค์กรจำเป็นต้องมีผู้นำที่มีศักยภาพสูง มีคุณลักษณะที่เหมาะสมและมีพลังที่จะขับเคลื่อนองค์กรให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดี และสามารถนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จ เมื่อทุกองค์กรมีประสิทธิภาพก็จะทำให้สังคม

โดยรวม สามารถก้าวทันและเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการสร้างผู้นำที่ความ สามารถและมีพลังที่จะขับเคลื่อนองค์กรสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์จึงจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะผู้นำคือผู้ที่สามารถนำผู้อื่นให้ก้าวไปข้างหน้าสู่จุดหมายตามที่ตั้งไว้ โดยใช้ศักยภาพของความเป็นผู้นำที่มีอยู่ทั้งในด้าน สถานภาพ ความสามารถ อิทธิพล ชีวิต และพฤติกรรม เพื่อส่งผลให้สามารถกำหนด ทิศทางให้บุคคลที่ติดตามมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน ฉะนั้นผู้นำ จึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อการนำองค์กรหรือบุคคลไปสู่ความสำเร็จ มีความสามารถในการใช้อิทธิพลของตนเองหรือของตำแหน่งที่จะทำให้บุคคลอื่นตาม เพื่อบรรลุเป้าหมายและได้มาซึ่งสิ่งที่ปรารถนาาร่วมกัน (ยุพา จันทวงศ์, 2559, หน้า 2)

ภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะที่สำคัญในยุคปัจจุบันและอนาคตของทุก ๆ องค์กร จากความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้นั้นจึงต้องมีการแก้ไขปัญหาที่เข้ามากระทบหรือเป็นการมองหาโอกาสที่องค์กรจะได้รับเพื่อสร้างความเป็นผู้นำขององค์กรเอาไว้ ล้วนต้องอาศัยความสร้างสรรค์เพื่อผลักดันให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ เมื่อสังคมปัจจุบันที่กำลังเกิดขึ้นในอนาคตเห็นชัดว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง ที่เห็น ชัดคือการแข่งขันที่เกิดขึ้นในสถานการณ์สภาพแวดล้อมที่มีความสลับซับซ้อนและไร้ทิศทาง ภาวะผู้นำจะเป็นสิ่งที่สร้างความแตกต่างของการเปลี่ยนแปลงนั้น (กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์, 2555, หน้า 10) ทฤษฎีภาวะผู้นำได้รับการพัฒนาโดย Ash and Persall บนพื้นฐานความเชื่อว่า “ในสถานศึกษาหนึ่งอาจมีผู้นำได้หลาย ซึ่งแสดงบทบาทการใช้ภาวะผู้นำในลักษณะต่าง ๆ มากมาย บทบาทภาวะผู้นำจึงมิได้จำเพาะเจาะจงแต่ผู้บริหารเท่านั้น” แต่หน้าที่ของผู้บริหารคือการสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้แก่ครูอาจารย์และบุคลากรต่าง ๆ เพื่อเป็นช่องทางให้คนเหล่านี้ได้พัฒนาตนเองเข้าสู่การเป็นผู้นำที่สร้างสรรค์ (Productive Leaders) ทฤษฎีภาวะผู้นำนี้มีมุมมองว่า “ครูคือผู้นำ” (Teacher as Leaders) โดยมีครูใหญ่คือผู้นำของผู้นำ (Leader of Leader) อีกทอดหนึ่ง โดยนัยดังกล่าวหน้าที่สำคัญของครูจึงไม่เพียงแต่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ของครู อาจารย์ และบุคลากรของโรงเรียนอีกด้วย

นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 47 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบประกันคุณภาพภายในและระบบประกันคุณภาพ

ภายนอก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553, หน้า 17) สำหรับการจัดการศึกษาและประกันคุณภาพการศึกษาด้านอาชีวศึกษา ได้กำหนดมาตรฐานการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 3 มาตรฐาน 9 ประเด็นการประเมิน โดยมีมาตรฐานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ คือ มาตรฐานที่ 3 การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ สถานศึกษาร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มีการจัดทำนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ งานสร้างสรรค์ งานวิจัย มาตรฐานที่ 2 การจัดการอาชีวศึกษา สถานศึกษามีครูที่มีคุณวุฒิ การศึกษาและจำนวนตามเกณฑ์ที่กำหนด ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง เพื่อเป็นผู้พร้อมทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรมและความเข้มแข็งทางวิชาการและวิชาชีพ จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ทั้งวัยเรียนและวัยทำงานตามหลักสูตร นอกจากนี้ครูยังต้องมีความสามารถ ครูที่ต้องพัฒนา คือ ครูมีความรู้ความสามารถและทักษะในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (ธีระ รุญเจริญ, 2554, หน้า 23)

การปฏิรูปการศึกษาจำเป็นต้องมีการต่อยอดเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษาอยู่หลายประเด็น เช่น คุณภาพนักเรียนยังมีผลสัมฤทธิ์ที่ต่ำ คุณภาพของครูยังขาดแคลนทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยได้เสนอแนวทางการแก้ปัญหาที่จำเป็นต้องมีการปฏิรูปการศึกษาคือ 1) คุณภาพได้แก่ คุณภาพของครู คุณภาพของแหล่งเรียนรู้ คุณภาพของสถานศึกษาและคุณภาพของการบริหารจัดการ 2) โอกาส เน้นให้คนไทยทุกคนมีโอกาสต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ และ 3) เน้นการมีส่วนร่วมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จากที่กล่าวมา การพัฒนาโรงเรียนจะไม่มีความสำเร็จเท่าที่ควร ถ้าหากครูยังยึดติดกับแนวปฏิบัติเดิม ๆ สอนแบบท่องจำมากกว่า จะสอนให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักเรียน ครูควรมีการจัดการเรียนการสอนเชิงสร้างสรรค์ เน้นให้ผู้เรียนพัฒนาความคิด สอนวิธีการสร้างความเข้าใจให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักวิเคราะห์ ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ตั้งปัญหาเอง แก้ปัญหาเอง โดยมีครูเป็นพี่เลี้ยง

การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีภาวะผู้นำมากหรือน้อยจะมีปัจจัยต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง มีนักวิชาการได้กล่าวถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2553) กล่าวว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำ ไว้ 6 ประการ คือ บุคลิกลักษณะและทัศนคติ ความสามารถด้านสติปัญญา ด้านความรู้ สภาพแวดล้อม แรงจูงใจ และ รูปแบบการคิด ส่วนกิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์ (2555, หน้า 80) ได้สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำมี 3 ประการ คือ ความรู้เชิงลึก แรงจูงใจภายใน และ สภาพแวดล้อมเปิด ในขณะที่

นักวิชาการต่างประเทศได้สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำไว้คล้ายคลึงกัน ดังนี้ คือ Teresa Amabile (1998) สรุปว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำประกอบด้วย ความรู้เชิงลึก มีทักษะ การคิดสร้างสรรค์ และแรงจูงใจภายใน Amdre P. Walton (2003) สรุปว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำประกอบด้วย สภาพแวดล้อมเปิด ความรู้เชิงลึก และแรงจูงใจภายใน Robert J. Stenberg (2006) ได้สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำว่าประกอบด้วย สติปัญญา ความรู้เชิงลึก รูปแบบการคิด บุคลิกภาพ แรงจูงใจภายใน และสภาพแวดล้อมเปิด Abraham Maslow (1997 อ้างถึงใน วิทยากร เชียงกุล, 2553) ได้สรุป ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะผู้นำ ประกอบด้วย 2 ประการ คือ แรงจูงใจภายใน สภาพแวดล้อมเปิด Pryor, Singleton & Taneju (2011) ได้สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำไว้ว่าประกอบด้วย 4 ประการ คือ ความท้าทาย ค่านิยม สภาพแวดล้อมแบบเปิดและแรงจูงใจภายใน จะเห็นได้ว่าการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะเกิดภาวะผู้นำได้ มีปัจจัยหลายๆ ปัจจัยที่เป็นต้นเหตุหรือส่งผลให้เกิดขึ้น

ภาวะผู้นำครู จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับครู เพราะครูเป็นต้นแบบและเป็นมาตรฐานให้ผู้อื่นยึดถือและปฏิบัติได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Stoll and Temperley (2009, p. 65) ที่กล่าวว่า การนำหรือภาวะผู้นำครูเป็นความสามารถในการนำผู้อื่นด้วยวิธีใหม่ๆ เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ อย่างสร้างสรรค์ ผู้วิจัยจึงสนใจและทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดสกลนคร” นี้ เพราะภาวะผู้นำครูจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ และเกิดการเรียนรู้ตลอดเวลาเป็นการเปลี่ยนจุดเน้นเดิมที่เน้นเรื่อง กระบวนการสอนของครู (Teaching process) และงานที่มอบหมายให้ครูทำไปสู่จุดเน้น เรื่องการสร้างโอกาสการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อจะได้เป็นแนวทางยกระดับภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร อันจะส่งผลต่อการพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลตามเป้าหมาย

คำถามของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ผู้บริหารและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนครอยู่ในระดับใด

2. ผู้บริหารและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดสกลนคร อยู่ในระดับใด

3. ผู้บริหารและครูผู้สอน จำแนกตามประเภทของสถานศึกษา สถานภาพ การดำรงตำแหน่ง และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อ ภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

4. ผู้บริหารและครูผู้สอน จำแนกตามประเภทของสถานศึกษา สถานภาพ การดำรงตำแหน่ง และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำครู ในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

5. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ อย่างไร

6. ปัจจัยใดบ้างที่มีอำนาจพยากรณ์ภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน

7. แนวทางการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดสกลนคร ที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การศึกษาการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน
2. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน
3. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน จำแนกตาม ประเภทของ สถานศึกษา สถานภาพการดำรงตำแหน่ง ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่ต่างกัน
4. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน จำแนกตามประเภทของสถานศึกษา สถานภาพการดำรงตำแหน่ง ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่ต่างกัน
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลและภาวะผู้นำครู ในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน

6. เพื่อศึกษาอำนาจพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครู
ในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน

7. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครู
ในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร

สมมติฐานของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานการวิจัยไว้ดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร
ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนโดยรวม อยู่ในระดับมาก
2. ภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็น
ของผู้บริหารและครูผู้สอนโดยรวม อยู่ในระดับมาก
3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร
ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน จำแนกตามประเภทของสถานศึกษา
สถานภาพการดำรงตำแหน่ง ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่ต่างกัน แตกต่างกัน
4. ภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของ
ผู้บริหารและครูผู้สอน จำแนกตามประเภทของสถานศึกษา สถานภาพการดำรงตำแหน่ง
และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่ต่างกัน แตกต่างกัน
5. ปัจจัยที่ส่งผลและภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร
ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน มีความสัมพันธ์กันทางบวก
6. ปัจจัยที่ส่งผลอย่างน้อย 1 ตัวมีอำนาจพยากรณ์ภาวะผู้นำครู
ในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะเกิดประโยชน์ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำสารสนเทศที่ได้จากผลการวิจัย
ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูไปพัฒนาและส่งเสริมครูผู้สอนให้มีประสิทธิภาพ
ในการปฏิบัติหน้าที่

2. เป็นสารสนเทศสำหรับอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร เพื่อประกอบการพิจารณาให้การสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาครูผู้สอนต่อไป

3. ผลการวิจัยจะเป็นแนวทางในการนำปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนครและในจังหวัดอื่น ๆ ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1.1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยจากเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2553) กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์ (2555, หน้า 80) Abraham Maslow (1997) Teresa Amabile (1998) Andre p. Walton (2003) Robert J. Stenberg (2006) Mildred G. Pryar (2011) ผู้วิจัยสามารถสรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำประกอบด้วย 1) แรงจูงใจภายใน 2) สภาพแวดล้อมเปิด และ 3) ความรู้เชิงลึก

1.2. องค์ประกอบภาวะผู้นำครู ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยจาก สุวีรัตน์ พัฒนเชียร (2552, หน้า 39) อภารัตน์ ราชพัฒน์ (2554, หน้า 20) ยุพา จันทวงศ์ (2559, หน้า 22 – 29) Leithwood & Jantzi (1999, pp. 415 – 434) Suranna & Moss (2002, P. 33) York-Barr & Duke (2004, P. 56) Danielson (2006, pp. 800 – 933) Richardson & Sarah (2006, p. 70) Coseza (2006) Kenyon (2008, p. 48) Harris & Lambert (2009, pp. 9–11) Teacher Leadership Exploratory Consortium (2010) Boyd (2011) ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ประกอบภาวะผู้นำครู ประกอบด้วย 1) การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู 2) การมีส่วนร่วมในการพัฒนา 3) การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และ 4) การเป็นแบบอย่างทางการสอน

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอนในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ประจำปีการศึกษา 2561 จำนวน 799 คน จำแนกเป็น

ผู้บริหาร จำนวน 59 คน และครูผู้สอน จำนวน 740 คน คิดเป็นรายสถานศึกษา จำนวน 24 สถานศึกษา

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร จำนวน 260 คน จำแนกเป็น ผู้บริหาร จำนวน 59 คน ครูผู้สอน จำนวน 201 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) โดยใช้สถานศึกษาเป็นชั้น (Strata)

3. ขอบเขตตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ แบ่งเป็น

3.1.1 ประเภทของสถานศึกษา

3.1.1.1 สถานศึกษารัฐบาล

3.1.1.2 สถานศึกษาเอกชน

3.1.2 สถานภาพการดำรงตำแหน่ง

3.1.2.1 ผู้บริหาร

3.1.2.2 ครูผู้สอน

3.1.3 ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

3.1.3.1 น้อยกว่า 5 ปี

3.1.3.2 5 – 10 ปี

3.1.3.3 มากกว่า 10 ปี

3.2 ตัวแปรตาม แบ่งเป็น

3.2.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครู ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่

3.2.1.1 แรงจูงใจภายใน

3.2.1.2 สภาพแวดล้อมเปิด

3.2.1.3 ความรู้เชิงลึก

3.3.2 องค์ประกอบภาวะผู้นำครู ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่

3.3.2.1 การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู

3.3.2.2 การมีส่วนร่วมในการพัฒนา

3.3.2.3 การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้งานวิจัยมีความชัดเจนมากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครู หมายถึง เหตุอันเป็นทางให้เกิดภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย 3 ด้าน ดังนี้

1.1 แรงจูงใจภายใน หมายถึง คุณลักษณะหรือพฤติกรรมในการแสดงออกถึงการมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีความวิริยะ อุตสาหะ มีความมุ่งมั่น ทุ่มเทในการทำงานจนสำเร็จตามที่หวัง

1.2 สภาพแวดล้อมเปิด หมายถึง คุณลักษณะหรือพฤติกรรมในการแสดงออกถึงความมีอิสระทางความคิด มีความท้าทาย กล้าเสี่ยง ยอมรับความผิดพลาด เมื่อกระทำผิด มีความเชื่อถือไว้วางใจ จริงใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่คนรอบข้าง และมีการสนับสนุนความคิดและแนวทางใหม่ ๆ

1.3 ความรู้เชิงลึก หมายถึง คุณลักษณะในการแสดงออกถึงความสามารถผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ก่อให้เกิดกรอบแนวคิดหรือองค์ความรู้ใหม่

2. ภาวะผู้นำครู หมายถึง คุณลักษณะหรือพฤติกรรมในการแสดงออกของครูที่ตอบสนองความต้องการของบุคลากรในด้านความคิด ความสนใจความต้องการหรือพฤติกรรมของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในองค์การให้มีความคิดไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีศิลปะ หรือพฤติกรรมในการนำผู้อื่น ประสานงานผู้อื่น (Connecting) พฤติกรรมดังกล่าวประกอบด้วย การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเป็นผู้นำ การเปลี่ยนแปลง การเป็นแบบอย่างทางการสอน

2.1 การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู หมายถึง พฤติกรรมของครูที่แสดงออกในการวิเคราะห์ตนเอง โดยมีความเชื่อมั่นในการพัฒนาตนเอง การเป็นผู้นำในการพัฒนาวิชาชีพครูและการฝึกสอนงานแก่เพื่อนครู

2.2 การมีส่วนร่วมในการพัฒนา หมายถึง พฤติกรรมของครูที่แสดงออกถึงการร่วมมือในการวิเคราะห์และกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ

2.3 การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง พฤติกรรมของครูที่แสดงออกถึงความคิดริเริ่มในการแก้ไขปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วง

2.4 การเป็นแบบอย่างทางการสอน หมายถึง พฤติกรรมของครู ที่แสดงออกถึงการพัฒนาปรับปรุงการสอน โดยเรียนรู้วิธีการและเทคนิคการสอนที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง

3. ประเภทของสถานศึกษา หมายถึง สถานศึกษาในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

3.1 สถานศึกษารัฐบาล หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของรัฐบาลในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร

3.2 สถานศึกษาเอกชน หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของเอกชนในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร

4. สถานภาพการดำรงตำแหน่ง หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย

4.1 ผู้บริหาร หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบในการบริหารสถานศึกษา อาชีวศึกษาของรัฐและเอกชน ได้แก่ ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ สังกัดวิทยาลัยอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร

4.2 ครูผู้สอน หมายถึง บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่สอนในสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร

5. ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน หมายถึง ประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูผู้สอนในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งเป็น ผู้มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานน้อยกว่า 5 ปี ผู้มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 5-10 ปี และผู้มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมากกว่า 10 ปี

6. แนวทางพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร หมายถึง การที่ผู้วิจัยหาวิธีดำเนินการพัฒนาปัจจัยที่มีอำนาจพยากรณ์ภาวะผู้นำครู ผู้วิจัยดำเนินการไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน เกี่ยวกับวิธีการหรือแนวทางพัฒนาปัจจัยดังกล่าว แล้วนำผลการสัมภาษณ์ไปสรุปและนำเสนอวิธีการเป็นความเรียง